THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אונזער יובילײ בוך

לכבוד דעם צוואנציק־יאריקן יובילײ פון "דאס אידישע וואָרט", וואָס וועט קירצלאך געפײערט ווערן, האָבן מיר אויף זיך גענומען א גרויסע אויפגאבע: ארויסצוגעבן א בוך וואָס זאָל אָפּשפּיגלען די געשיכטע פינ'ם בריטיש, דיקן מערב קאנאדער אידישן יישוב. אין דאָס אידישע לעבן, אין אלע זײַנע פארצווײַגטע מעטיקײַטן, וואָס האָט זיך אנטוויקלט פאר די לעצטע פאר צענדליק יאָרן אין דעם דאָזיקן גרויסן נײַעם לאנד. וועגן וועלכן אינזערע טאטעס נאָך האָבן קײן אנונג ניט געהאט, און פון וועלכן זײַ האָבן ניט גע'חלומ'ט, אז דאָ זאָל זיך אנטוויקלען א ברויזנדיק אידיש לעבן.

עס איז דאָ זײער פיל צו פארצײכענען לזכרון פאר דורות. דער אידיש שער ישוב, וואָס איז דאָ נאָך אזוי יונג. האָט זײער פיל אויפגעטאָן. ניט נאר האָט ער זיך אליין באפעסטיקט און איז געוואָרן א מוסטער פאר א סך אנדערע עלטערע און גרעסערע קהלות. נאָר ער האָט אויך זײער פיל בײַגע־טראָגן פאר דעם אלגעמײנעם אויפבוי פינ'ם יונגן לאנד: אין דאָס האָבן זיך דאָ באטײליקט און אלע צווײגן פון דער עקאָנאָמישער מעטיקײט. זײ האָבן געגראָבן קאנאלן, געבראָכן פרײערי באָדן, געהאקט וועלדער, געבויט אײזנ־באנען, און האָבן אויך אנטוויקלט דעם האנדל און האָבן געבויט גרעסערע און קלענערע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.

מיר האָבן, מיט אײן וואָרט, כשר פארדינט אונזער ארט דאָ צווישן אלע נײַע און אלטע בירגער, וואָס האָבן מיט זײער מארך און מיט זײערע מוסקולן אנטוויקלט דאָס רײכע, ריזיקע לאנד. לײגנדיק דאָ א פונדאמענט פאר א גרויסן, פיל־מיליאָנעקן ישוב. מיר באלאנגען אויך צו די פיאָנערן, וואָס האָבן מיט זײערע גבורה און אנטשלאָסנהײט פארוואנדלט א ווילדער־ניש אין א בליענדיקן לאנד.

מיר ווילן פארצײכענען אונזערע מעשים פאר די קומענדיקע דורות. מיר ווילן, אז אונזערע קינדער זאָלן קאָנען אָפּשאצן דעם אויפטו פון זײערע פאטערס. און מיר ווילן אז זײ זאָלן פילן זיך פעסט אויפ'ן באָדן וואָס איז אויסגעוײַזיקט געוואָרן מיט'ן שווײס פון זײערע טאטעס.

איצט איז די צײט צו האָבן דאָס אלץ פארצײכנט. נאָך זײנען דאָ צווישן אונז אײניקע פון די ערשטע אידישע פיאָנערן דאָ אין לאנד. נאָך זײנען דאָ צווישן אונז די גרינדער פון די וויכטיקסטע אידישע אינסטיטוציע עס פון דעם נײעם ישוב. נאָך זײנען פרישע אין די זכרונות פון א סך פון אונז די דערפארונגען פון אונזערע ערשטע פיאָנערן.

קײן אײנציקע פערזאָן און קײן אײנציקע אינסטיטוציע קאָן אָט די רײזיקע ארבעט אָבער ניט אויפטאָן מיט אירע אײגענע כחות. מיר מוזן האָבן די נויטיקע מאטעריאלן פאר דעם בוך. און מיר מוזן זיך ווענדן צו אלע די וואָס קאָנען אונז צושטעלן אזעלכע מאטעריאלן, אז זײ זאָלן אונז ארויס־העלפן אין דער ארבעט.

מיר ווילן האָבן די געשיכטעס פון יעדן אידישן יישוב פון מערב קאָ־נאדע, באזונדערס פון די אידישע קאָלאָניעס. מיר ווילן האָבן די געשיכטע פון יעדער אידישער געזעלשאפטלאכער ארגאניזאציע אָדער אינסטיטוציע. מיר ווילן האָבן די דערפארונגען פון די אידישע פיאָנערן דאָ אין לאנד. מיר ווילן האָבן בילדער פון גרופּעס פיאָנערן אויפ'ן אידישן געזעלשאפטלאכן געביט.

מיט בעטן דרינגענד אלע די וואָס האָבן אין זײער באזיץ וועלכע עס איז מאטעריאלן פון דעם סאָרט, און אלע די וואָס קאָנען געבן א בײַטראָג פון זײערע אײגענע דערפארונגען, אָדער פון דער געשיכטע פון א גע־וויסן ישוב, אָדער געוויסער ארגאניזאציע אָדער אינסטיטוציע, — צוצו־שטעלן אונז די מאטעריאלן אזוי שנעל ווי מעגלאך, כדי מיר זאָלן זיך מיט זײ קאָנען באנוצן אין אונזער יובילײ אויסגאבע.

דאָס אידישע לעבן אין מערב קאנאדע האָט זיך באזונדערס אנטווי־קעלט און באפעסטיקט פאר די לעצטע צוואנציק יאָר. דאָס פאלט ניט צופעל־ליק אויס מיט'ן וואוקס און אנטוויקלונג פון דער דאָזיקער צײַטונג. אויב די אנטוויקלונג פינ'ם ישוב האָט באפעסטיקט "דאָס אידישע וואָרט", איז אָבער די צײַטונג זיכער געווען א גוואלדיקער פאקטאָר אין באפעסטיקן דעם יונגן אידישן ישוב און געבן איר דעם פנים. וועגן וועלכן עס ריידן מיט אזוי פיל באגײסטערונג די אידישע פירער פון אלע ריכטונגען וואָס באזוכן אונ־זער מדינה.

אונזער יום־טוב איז דערפאר דער יום־טוב פינ'ם מערב קאנאדער אידישן ישוב. און מיר בעטן אלע אידן פון מערב קאנאדע, אז זײ זאָלן אונז העלפן מאכן אונזער יום־טוב אויסגאבע, וואָס דארף פארבלײבן א מאָנו־מענט פאר אונזערע שפּעטערדיקע דורות. אזוי פולשטענדיק, ווי מעגלאך, — איידער אָט דער ווערטפולער היסטאָרישער מאטעריאל וועט פארלאָרן גײן.

מיר ווארטן אויף אײער אָפּרוף!

דער מיטנלידערשאפט קאמפּײן פון תלמוד־תורה

עס איז שוין דאָ פאר קײנעם קײן סוד ניט, אז די היגע תלמוד־תורה מאכט דורך א שווערן עקאָנאָמישן קרײזיס; אז עס פעלט איר אויס געלט אויף די סאמע נויטיקסטע הוצאות, אז עס זײנען דאָ לערער, וואָס האָבן פאר חדשים ניט געקראָגן קײן געהאלט, און אז זי איז אין א גרויסער סכנה, אויב מיטלען וועלן גלײך ניט געשאפן ווערן צו דעקן די דרינגענדיקע דעפיציטן.

די נײע תלמוד־תורה פארוואלטונג, וואָס באשטײט פון דערפארענע און אנטשלאָסענע געזעלשאפטלאכע טוער, וועט מסתמא איצט פרוכטן צו רעאָרגאניזירן דעם גאנצן פינאנציעלן סיסטעם פון דער תלמוד־תורה, כדי אויסצומײדן אין דער צוקונפט די פעריאָדישע קרײזיס וואָס דער אינסטיטו־ציע קומט זיך אויס דורכצומאכן. עס זעט אונז אויס, אז דאָס דארף זײן א זעלבסטפארשטענדלאכע זאך, ווײל קײן אינסטיטוציע קאָן ניט אויסהאלטן קײן אײביקע קרײזיס, און מוז באפעסטיקן דעם באָדן אונטער די פיס, אויב זי וויל זײן זיכער מיט איר עקזיסטענץ.

דערווײל אָבער מוז צוערשט געקראָגן ווערן די סומע וואָס איז נוי־טיק צו דעקן די דרינגענדיקע דעפיציטן, און מיט דעם צוזעץ עפנט זיך דעם זונטאָג א מיטנלידערשאפט קאמפּײן, וואָס דארף אריינברײנגען די סומע פון צוועלף טויזנט דאלאר.

ווען די סומע געשאפן ווערן, דאן וועט דער דירעקטאָראט, מיט א רואיקן קאָפּ, קאָנען ווײטער אנגײן מיט זײנע פלענער פון רעאָרגאניזאציע, באפעסטיקנדיק דעם פינאנציעלן פונדאמענט פון דער תלמוד־תורה, וועט אָבער די סומע ניט געשאפן ווערן, דאן דראָעט עס דער אינסטיטוציע מיט א געפאר. אין בעסטן פאל, ווען אפילו זי זאָל זיך ווײטער האלטן אויפ'ן וואר־סער, וועט אָבער די פארוואלטונג ניט קאָנען אָפּגעבן זיך מיט קײן קאָנ־סטרוקטיווער ארבעט, נאָר וועט מוזן פארשווענדן איר גאנצע צײט אויף זוכן א פאר דאָלאר פאר אירע דרינגענדיקע הוצאות.

די היגע אידישע באפעלקערונג, וואָס איז פאראינטערעסירט אין דער עקזיסטענץ פון דער תלמוד־תורה, וועט מוזן אנשטרײנגען זיך צו העלפן מאכן דעם קאמפּײן פאר א דערפאָלג, און אזוי העלפן אז דער יאיצטיקער קרײזיס זאָל אפשר זײן דער לעצטער.

די וואָך אין פעדעראלן פארלאמענט

פון א. א. היפּס, פ. מ.

זײט איך האָב מײן לעצטן ארטיקל אנ־געשריבן, איז פארגעקומען א גאנץ וויכ־טיקע ענדערונג אין דער לאגע און אין דער לופט — אין אטאוואָ. דער פירער פון דער אָפּאָזיציע (מר. בענעט), האָט אין א רעדע וועלכע האָט געדויערט צוויי און א האלבע שעה, ארויסגערופן די רע־גירונג צו א פראָבע: זאָל זי (די רעגירונג), האָבן דעם מוט איבערצוגעבן איר שיקזאל אין די הענט פון די ווײלערן; זאָל זי באלד אָפּהאלטן נײע וואָלן. דאָס איז ניט געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס דער האנאראײבל ר. ב. בענעט האָט געוואָרפן אזא טשאָ־לענדזש אין פנים פון דער רעגירונג. ער האָט עס שוין עטלאכע מאָל געטאָן. ווײל ער גלויבט אז די קאָנסערוואטיוון זײנען איצט אין א גינסטיקער לאגע ווי זי זײ־נען געווען פאר יאָרן לאנג.

דער פרעמיער האָט געהאט בלויז עט־לאכע מינוט צו ענטפערן אויף מר. בע־נעטס רעדע. אבער אין אט די דאָזיקע עטלאכע מינוט האָט דער פרעמיער גע־מאכט א ווײַטיקע דערקלערונג. ער האָט געזאָגט אז ע סאיז אין די אינטערעסן פון אלעמען אָפּצולאָזן די וואָלן וואָס פאר־ער, און אזוי ווי די קאָנסערוואטיוון וועלן אז די וואָלן זאָלן אָפּגעהאלטן ווערן אין ניכן — יעט די רעגירונג זײ ציפרידנ־שטעלן. ער האָט אָפּגערירט צו דער קאָנ־סערוואטיווער פארטײ, און צו די איבע־ריקע גרופּן פון דער "הויז", זײ זאָלן דער רעגירונג הערפן וואָס גיכער פארענדיקן די ארבעט וואָס דער פארלאמענט האָט נאָך פאר זיך.

ווען דער פרעמיער האָט ארויסגעגעבן די דאָזיקע דערקלערונג, איז געוואָרן א טומל. די ליבעראלן האָבן געהוליעט און די קאָנסערוואטיוון ניט וויינעקער. פאפּ־רען זײנען געפונען אין דער לופט — און אלץ איז פארגעסן געוואָרן. זײ האָבן אויסגעקוקט ווי שור־קינדער, וועלכע פאר־לאָזן די שור ערב וואקאציע.

די ליבעראלן זײנען זיך צוזאמענגעפר־מען אין זײערע קאָלידאָרן, און די קאָנ־סערוואטיוון אין זײערע, און די לעבהאפ־טע אפלאָזן האָבן ווידער אויסגעבראָכן: יעדער מיטגליד איז געווען צופרידן; וואָס די אָנגעצײגענע שטימונג איז געוואָרן פרײער — און אז די וואָלן זײנען שוין נאענט — און אלע ווילן דאָס.

עס איז שוין קײן צווײפל ניט אז די וואָלן וועלן אָפּגעהאלטן ווערן סוף יולי. לויט דעם נײעם וואָל־געזעץ דארפן די וואָלן פארקומען אין א מאָנאט, און די נאָענטסטע טעג קאָנען זײן דער 21טער אדער 28טער יולי. אזוי ווי עס איז שוין אנאָנסירט געוואָרן אז די וואָלן וועלן אין ניכן אָפּגעהאלטן ווערן, נעמען זײ מיט־גלידער א קלײנעם אנטײל אין די דבאָר־טעס. זײ זאָמלען זיך צוזאָמען אין קלײ־נע גרופּעס און דיסקוטירן די מעגלאכקײט פון די וואָלן.

די ליבעראלן גלויבן, אז זײ וועלן צו־ריק באקומען די מאכט — און די קאָנ־סערוואטיוון זײנען פונקט אזוי איבער־צײגט, אז זײ וועלן באקומען די מאכט. אין מיר, די מיטגלידער פון די אומאָפּ־הײנגיקע גרופּן: די פאָרמער און די אר־מעטער, מיר האָבן דעם פולן צוטרוי אז אונזערע דרײען וועלן פארגרעסערט ווערן אין דעם נעקסטן פארלאמענט. ווי איר זעט אלע ערעמענטן טרעטן ארײן אין דעם וואָל קאמפּײן מיט פולן צוטרוי פאר זײער דערפאָלג.

ס'איז אײנגעטלאך זײער שווער צו שאָ־פען אין אנהאלטן דעם נויטיקן אינטערעס אין די דיסקוסיעס וואָס קומען פאר אין פארלאמענט — עס איז בלויז א פראָגע, ווי לאנג עס וועט נאָך נעמען צו פאר־ענדיקן איר ארבעט וואָס דער פארלאמענט דארף אומבאדינקט דורכפירן.

דער בודזשעט דארף ערשט אנגענומען ווערן — דאָ; איז דאָ א פארשלאָג וועגן דער פענסיע פון די סאָלדאטן. און אנ־דערע עגלאכע פראָגן וועלכע דארפן ניט אריסרופן קײנע שטרײטן.

איך בין זיכער אז מיר וועלן דאָס אלץ ערלײדיקן אין דער סוף מאָנאט, און דאָן וועלן מיר אלע צוריק פאָרן צו אונזערע וואָל־קרײזן און זיך צוגרײטן פארן קאמף.

דער נײער וואָל געזעץ אנטהאלט פילע ענדערונגען. אײנע פון די וויכטיקסטע ענדערונגען איז די וואָס האָט צו טאָן מיט דער צוזאמענשטעלונג פון די וואָל־ליסטן. ביז איצט האָט דאָס געזעץ פארגעשריבן אז אלע ביז־גער זאָלן זיך פערזענלאך רע־גיסטרירן. אנשטאָט דעם וועט די רעגירונג איצט באשטימען מענשן וועלכע וועלן באר־זוכן יעדע הײז און אײנשרײבן אויף די ליסטן די וואָס זײנען בארעכטיקט צו שטימען — פאר פערעראלע וואָלן.

אלע מענשן זײנען בארעכטיקט צו שטימען פאר פערעראלע וואָלן וועלכע זענען 21 יאָר אלט און בריטישע בירגער סײ דורך נאטוראליזירונג, סײ דורך גע־בורט. דאָס וועט זײ באפרײען פון צו גײן זיך רעגיסטרירן. אויב אָבער דורך א צופאל וועט אימעצנס נאָמען ארויסגעלאָזט ווערן — וועלן אויעלכע קאָנען פארערן דאָס רעכט צו שטימען, פון א "קאורט אָפּ רעווישאָן", וואָס וועט באשטימט ווערן.

עס זײנען פאראן נאָך אנדערע ענדע־רונגען אין דעם געזעץ, אָבער די האָבן גאָרניט ניט צו טאָן מיט דער רעגיסטראָ־ציע אָדער מיט שטים־רעכט. די זעלבע מעטאָדע צו באצײכענען די שטימע מיט אן "עקס" ✕ — וועט גענוצט ווערן אין די קומענדע וואָלן — אזוי ווי איז די פרײערדיקע וואָלן.

נײע אנאָרדנונגען פון פארשײדענע מײ־לען פון קאנאדע זײנען שוין דאָ אין אָטאָ־וואָ — מיט'ן צוועק צו דיסקוטירן זײערע אנגעלעגענהײטן מיט די הויפּט קווארטי־רן פון זײערע באטרעפנדע פארטײען. אלטע מיטגלידער וועלכע דערוואַרטן ווי דער דערוויילט צו ווערן זײנען אָפּגעבאָרן ווערן, נעמען זײ מיט־גלידער א קלײנעם אנטײל אין די דבאָר־טעס. זײ זאַמלען זיך צוזאָמען אין קלײ־נע גרופּעס און דיסקוטירן די מעגלאכקײט פון די וואָלן.

די ליבעראלן גלויבן, אז זײ וועלן צו־ריק באקומען די מאכט — און די קאָנ־סערוואטיוון זײנען פונקט אזוי איבער־צײגט, אז זײ וועלן באקומען די מאכט. אין מיר, די מיטגלידער פון די אומאָפּ־הײנגיקע גרופּן: די פאָרמער און די אר־מעטער, מיר האָבן דעם פולן צוטרוי אז אונזערע דרײען וועלן פארגרעסערט ווערן אין דעם נעקסטן פארלאמענט. ווי איר זעט אלע ערעמענטן טרעטן ארײן אין דעם וואָל קאמפּײן מיט פולן צוטרוי פאר זײער דערפאָלג.

ווען דער פרעמיער האָט ארויסגעגעבן די דאָזיקע דערקלערונג, איז געוואָרן א טומל. די ליבעראלן האָבן געהוליעט און די קאָנסערוואטיוון ניט וויינעקער. פאפּ־רען זײנען געפונען אין דער לופט — און אלץ איז פארגעסן געוואָרן. זײ האָבן אויסגעקוקט ווי שור־קינדער, וועלכע פאר־לאָזן די שור ערב וואקאציע.

די ליבעראלן זײנען זיך צוזאמענגעפר־מען אין זײערע קאָלידאָרן, און די קאָנ־סערוואטיוון אין זײערע, און די לעבהאפ־טע אפלאָזן האָבן ווידער אויסגעבראָכן: יעדער מיטגליד איז געווען צופרידן; וואָס די אָנגעצײגענע שטימונג איז געוואָרן פרײער — און אז די וואָלן זײנען שוין נאענט — און אלע ווילן דאָס.

עס איז שוין קײן צווײפל ניט אז די וואָלן וועלן אָפּגעהאלטן ווערן סוף יולי. לויט דעם נײעם וואָל־געזעץ דארפן די וואָלן פארקומען אין א מאָנאט, און די נאָענטסטע טעג קאָנען זײן דער 21טער אדער 28טער יולי. אזוי ווי עס איז שוין אנאָנסירט געוואָרן אז די וואָלן וועלן אין ניכן אָפּגעהאלטן ווערן, נעמען זײ מיט־גלידער א קלײנעם אנטײל אין די דבאָר־טעס. זײ זאַמלען זיך צוזאָמען אין קלײ־נע גרופּעס און דיסקוטירן די מעגלאכקײט פון די וואָלן.

די ליבעראלן גלויבן, אז זײ וועלן צו־ריק באקומען די מאכט — און די קאָנ־סערוואטיוון זײנען פונקט אזוי איבער־צײגט, אז זײ וועלן באקומען די מאכט. אין מיר, די מיטגלידער פון די אומאָפּ־הײנגיקע גרופּן: די פאָרמער און די אר־מעטער, מיר האָבן דעם פולן צוטרוי אז אונזערע דרײען וועלן פארגרעסערט ווערן אין דעם נעקסטן פארלאמענט. ווי איר זעט אלע ערעמענטן טרעטן ארײן אין דעם וואָל קאמפּײן מיט פולן צוטרוי פאר זײער דערפאָלג.

ס'איז אײנגעטלאך זײער שווער צו שאָ־פען אין אנהאלטן דעם נויטיקן אינטערעס אין די דיסקוסיעס וואָס קומען פאר אין פארלאמענט — עס איז בלויז א פראָגע, ווי לאנג עס וועט נאָך נעמען צו פאר־ענדיקן איר ארבעט וואָס דער פארלאמענט דארף אומבאדינקט דורכפירן.

דער בודזשעט דארף ערשט אנגענומען ווערן — דאָ; איז דאָ א פארשלאָג וועגן דער פענסיע פון די סאָלדאטן. און אנ־דערע עגלאכע פראָגן וועלכע דארפן ניט ארײסרופן קײנע שטרײטן.

איך בין זיכער אז מיר וועלן דאָס אלץ ערלײדיקן אין דער סוף מאָנאט, און דאָן וועלן מיר אלע צוריק פאָרן צו אונזערע וואָל־קרײזן און זיך צוגרײטן פארן קאמף.

דער נײער וואָל געזעץ אנטהאלט פילע ענדערונגען. אײנע פון די וויכטיקסטע ענדערונגען איז די וואָס האָט צו טאָן מיט דער צוזאמענשטעלונג פון די וואָל־ליסטן. ביז איצט האָט דאָס געזעץ פארגעשריבן אז אלע ביז־גער זאָלן זיך פערזענלאך רע־גיסטרירן. אנשטאָט דעם וועט די רעגירונג איצט באשטימען מענשן וועלכע וועלן באר־זוכן יעדע הײז און אײנשרײבן אויף די ליסטן די וואָס זײנען בארעכטיקט צו שטימען — פאר פערעראלע וואָלן.

אלע מענשן זײנען בארעכטיקט צו שטימען פאר פערעראלע וואָלן וועלכע זענען 21 יאָר אלט און בריטישע בירגער סײ דורך נאטוראליזירונג, סײ דורך גע־בורט. דאָס וועט זײ באפרײען פון צו גײן זיך רעגיסטרירן. אויב אָבער דורך א צופאל וועט אימעצנס נאָמען ארויסגעלאָזט ווערן — וועלן אויעלכע קאָנען פארערן דאָס רעכט צו שטימען, פון א "קאורט אָפּ רעווישאָן", וואָס וועט באשטימט ווערן.

עס זײנען פאראן נאָך אנדערע ענדע־רונגען אין דעם געזעץ, אָבער די האָבן גאָרניט ניט צו טאָן מיט דער רעגיסטראָ־ציע אָדער מיט שטים־רעכט. די זעלבע מעטאָדע צו באצײכענען די שטימע מיט אן "עקס" ✕ — וועט גענוצט ווערן אין די קומענדע וואָלן — אזוי ווי איז די פרײערדיקע וואָלן.

נײע אנאָרדנונגען פון פארשײדענע מײ־לען פון קאנאדע זײנען שוין דאָ אין אָטאָ־וואָ — מיט'ן צוועק צו דיסקוטירן זײערע אנגעלעגענהײטן מיט די הויפּט קווארטי־רן פון זײערע באטרעפנדע פארטײען. אלטע מיטגלידער וועלכע דערוואַרטן ווי דער דערוויילט צו ווערן זײנען אָפּגעבאָר